

Посилання на статтю

Красівський О.Я. Методика оцінки результативності програм стимулювання народжуваності / О.Я. Красівський, Є.Г. Матвіїшин, О.С. Нема // Управління проектами та розвиток: Зб.наук.пр. - М.: вид-во СНУ ім. Даля, 2010. - № 2 (34). - С. 23-29. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/34/10koypsn.pdf>

УДК 314.3.422.2:314.18:351.862.8

О.Я. Красівський, Є.Г. Матвіїшин, О.С. Нема

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОГРАМ СТИМУЛЮВАННЯ НАРОДЖУВАНOSTI

Запропоновано методику оцінки програм підтримки народжуваності. Показано приклад застосування методики на даних про Львівську область. Рис. 6, табл. 1, дж. 11.

Ключові слова: результативність програм, оцінка програм, демографічні процеси, народжуваність, приріст населення.

О.Я. Красивский, Е.Г. Матвишин, А.С. Нема

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ПРОГРАММ СТИМУЛИРОВАНИЯ РОЖДАЕМОСТИ

Предложена методика оценки программ поддержки рождаемости. Показан пример применения методики на данных Львовской области.

О.У. Krasivskyi, E.G. Matviishyn, O.S. Niema

ESTIMATION METHOD OF STIMULATION TO BIRTH-RATE PROGRAM EFFECTIVENESS

Method of estimation the birth-rate supporting program is offered. Example of the method application is given based on Lviv region data.

Постановка проблеми. В Україні поширюються тенденції демографічних процесів, притаманні більшості західних країн: зростання диспропорцій між чисельністю осіб пенсійного віку і працездатним населенням, переважаання показників смертності над народжуваністю, скорочення загальної кількості населення. За прогнозами чисельність населення України до 2050 року зменшиться на 10 млн осіб [1]. Основними причинами такого стану є наслідки попередніх демографічних процесів, міграційні явища, якість життя в країні [2; 3; 4]. Зменшити гостроту зазначеної проблеми можна через реалізацію державних та регіональних програм підтримки народжуваності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень провели дослідження, яке показало, що більша частина громадян є прихильниками заходів активної демографічної політики, спрямованої на стимулювання народжуваності. Так, 47% опитаних вважали, що держава має сприяти сім'ї народжувати стільки дітей, скільки ця сім'я бажає. Стільки ж опитаних вважали, що держава має намагатися зацікавити сім'ї у народженні більшої кількості дітей і лише 6% вважали, що держава не повинна ніяким чином впливати на народження в сім'ях тієї чи іншої кількості дітей [5].

Загалом очевидно, що для зменшення гостроти демографічних проблем необхідна реалізація комплексу заходів (програм) на державному і регіональному рівні. Держава здійснює активну політику підтримки народжуваності. Про це свідчать зокрема численні зміни до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [6].

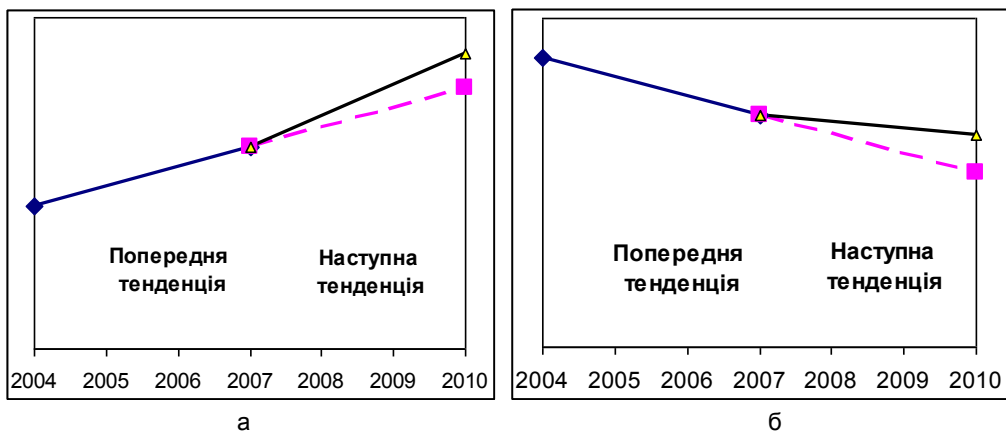
Починаючи з квітня 2005 року розпочато програму виплат збільшеної одноразової допомоги при народженні першої дитини на рівні 8500 грн. Існують також і регіональні програми підтримки народжуваності. Наприклад, публікується інформація про відповідний досвід у містах Білій Церкві [7] та Чернігові [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Результати реалізації згаданих програм дослідниками не аналізуються детально, а в основному про них говорять, оперуючи статистичною інформацією про динаміку народжуваності загалом. Для оцінки результативності програм підтримки народжуваності необхідно проаналізувати відповідні дані до і після початку здійснення програм. Адже на відповідні зміни могли впливати не лише програми, але й інші чинники, наслідки яких при оцінці потрібно відділити.

Формулювання цілей статті. Актуальним завданням є розроблення методики проведення оцінки результативності програм підтримки народжуваності на основі виділення тих змін, які могли бути викликані згаданими програмами. Тому необхідно виявити та вилучити з доступних статистичних даних ті складові, які спричинені іншими чинниками, наприклад – зміною чисельності матерів та тенденціями у зміні кількості дітей у сім'ях. Запропонована модель апробована на прикладі демографічних змін у Львівській області.

Виклад основного матеріалу. Методика дослідження ґрунтується на порівнянні тенденцій, які спостерігалися до початку реалізації програми підтримки народжуваності (до 2006 року), з такими тенденціями. Це пов'язано з тим, що виплати збільшеної одноразової допомоги при народженні дитини почали здійснювати з квітня 2005 року, тому «додаткові» народження могли бути не раніше початку 2006 року.

Можна припустити, що чисельність народжених залежить від таких трьох основних чинників: чисельність матерів, настанови сімей на кількість дітей, впевненість батьків у матеріальній допомозі при народженні дітей з боку держави та місцевої влади. Результативною можна визнати програму, яка змінила тенденцію динаміки народжуваності на краще. Не обов'язково, щоб нова тенденція стала зростаючою: позитивним можна вважати і результат, якщо попередня спадна тенденція зменшить свій спад. Наприклад, результативними будуть обидва варіанти змін у народжуваності, які зображені на рис.1. Штриховою лінією показано найімовірніший результат продовження попередньої тенденції, якщо б не розпочалася реалізація програми підтримки народжуваності.



а – посилення позитивної тенденції; б – посилення негативної тенденції

Рис.1. Ілюстрація результативного впливу програми

З урахуванням зазначених обставин загальну методику оцінки підтримки народжуваності можна зобразити у виді схеми, наведеної на рис.2. Практично уся інформація, необхідна для оцінки, доступна у статистичних даних про статеві-віковий склад населення.



Рис.2. Схема методики оцінки результативності програм стимулювання народжуваності

Нижче наведено результати застосування методики на прикладі оцінки реалізації програми збільшення грошової допомоги при народженні дитини, запровадженої урядом з квітня 2005 року за даними про Львівську область.

На час підготовки статті не було офіційних статистичних даних про народжених у 2009 році у Львівській області (станом на 1 січня 2010 року). Тому для аналізу використано інформацію, наведену в публікації Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту: чисельність народжених на Львівщині у 2009 році на 5,8% вища, ніж у 2008 році [9]. Статистичні дані протягом практично усього періоду, який аналізувався (з 2002 р. до 2009 р.), показують позитивну тенденцію до збільшення народжуваності. Незначний спад відбувся лише у 2005 році, що знайшло відображення у даних на 1 січня 2006 р. (рис.3).

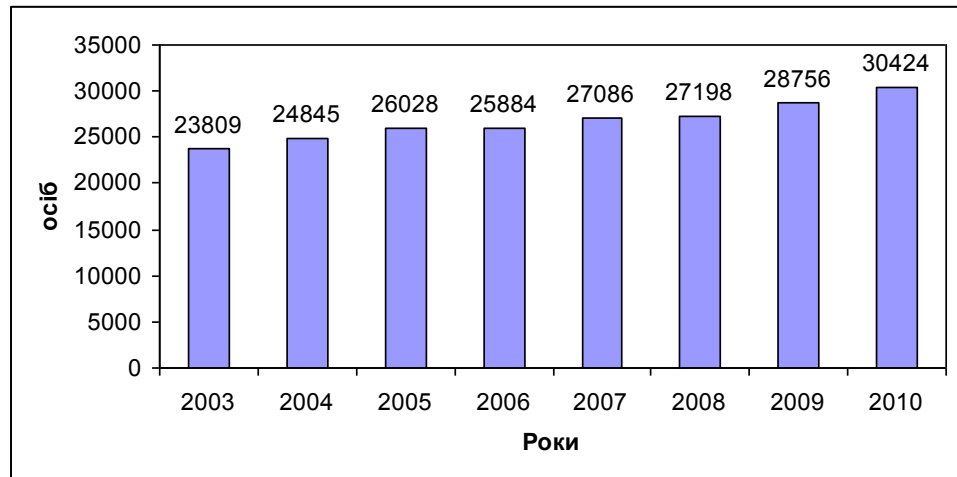


Рис. 3. Чисельність населення віком до 1 року (на 1 січня відповідного року) [10, 11]

Чисельність потенційних матерів залежить від вікової структури жінок дітородного віку, яка змінюється з року в рік, що видно, наприклад, з даних про жіноче населення (рис. 4).

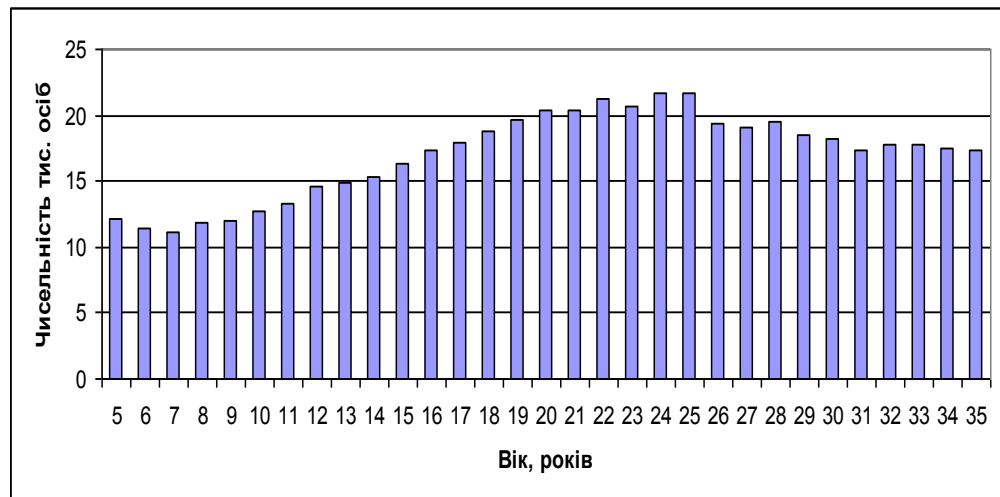


Рис.4. Діаграма вікової структури жіночого населення Львівської області станом на 1 січня 2009 року [10]

За статистичними даними розраховано, що матерями 8% новонароджених є жінки віком 15-19 років; матерями 37% новонароджених є жінки віком 20-24 роки; матерями 32% новонароджених є жінки віком 25-29 років; матерями 16% новонароджених є жінки віком 30-34 роки; матерями 6% новонароджених є жінки віком 35-39 років; матерями 1% новонароджених є жінки віком 40-44 роки. У табл.1 наведено результати розрахунків відповідно до етапів 1-2 методики оцінки результативності програми (див. схему на рис. 2).

Вікову структуру жіночого населення станом на 1 січня 2010 року встановлено за даними попереднього року з урахуванням показників смертності відповідних вікових груп, оскільки офіційних даних про статеву-вікову структуру на цей час не було.

Таблиця 1

Результати розрахунку кількості дітей, які припадають на одну потенційну матір у Львівській області (станом на 1 січня відповідного року)

Роки	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Приведена чисельність матерів	18735	18941	19140	19230	19376	19469	19312	19326
Народжених	23809	24845	26028	25884	27086	27198	28756	30424
Кількість дітей на одну потенційну матір	1,271	1,312	1,36	1,346	1,398	1,397	1,489	1,574

На основі даних з останнього рядка табл.1 можна побудувати графік зміни народжуваності, як це передбачено етапом 3 методики оцінки результативності програми (див. схему на рис.2). На рис.5 наведено відповідний графік.

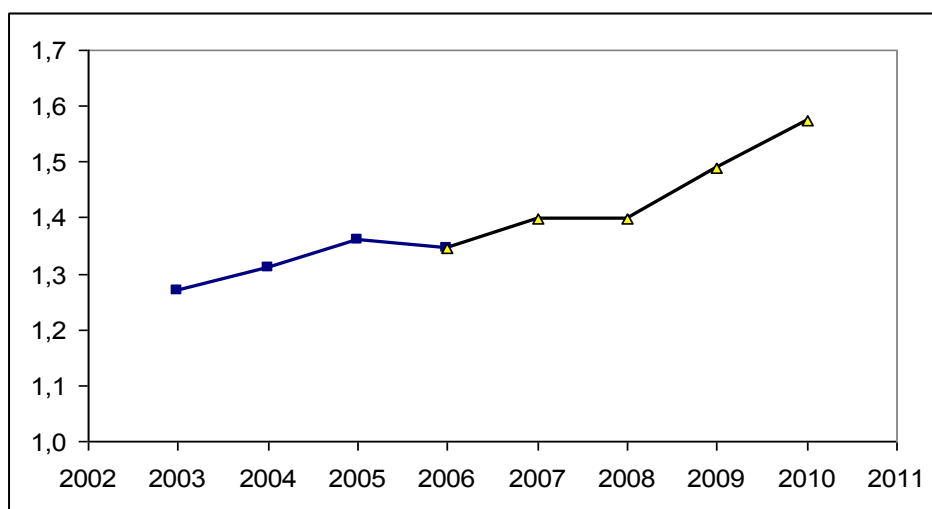


Рис.5. Графік зміни чисельності народжених дітей, що припадають на потенційну матір у Львівській області

Для наочності на рис.6 відповідні криві замінено лініями тренду. Кутівий коефіцієнт лінії, яка відповідає тенденції до 2006 року, становить $K_1 = 0,0274$, а лінії, яка відповідає тенденції після 2006 року, $- K_2 = 0,0548$.

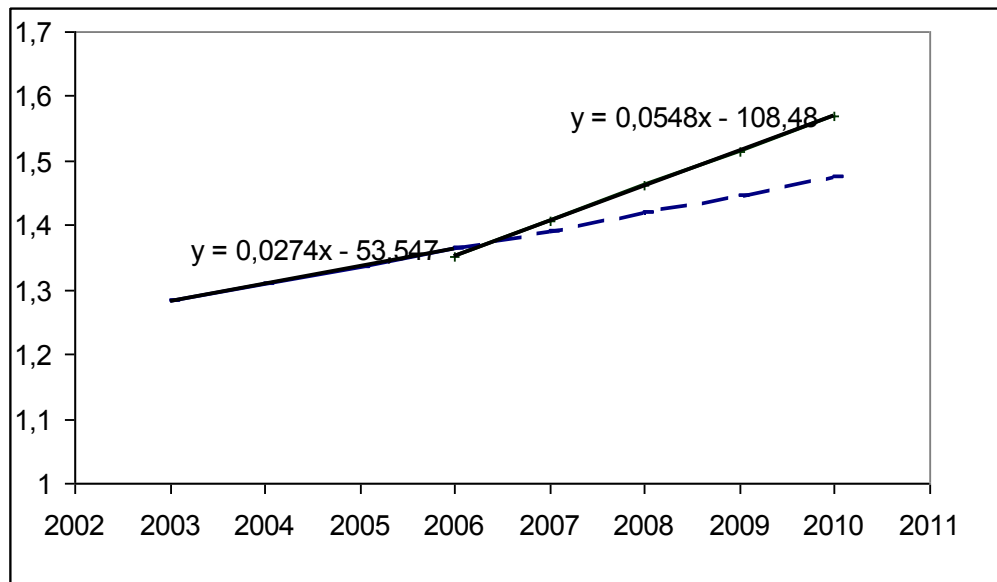


Рис.6. Графік трендів чисельності народжених дітей, що припадають на потенційну матір у Львівській області

Кутові коефіцієнти показують величину середньорічного зростання народжуваності. Отже, у Львівській області до початку реалізації програми збільшення грошових виплат на народження дітей відповідне зростання становило 2,74%, а після початку реалізації цієї програми воно становило 5,48% на рік. Тому можна вважати, що позитивна тенденція зміни народжуваності на Львівщині після початку реалізації програми підтримки народжуваності додатково покращилася. Цей приріст становив в середньому 2,74% (5,48 – 2,74) щороку. Отже, з варіантів, наведених на рис.1, має місце випадок 1а – програма покращила позитивну тенденцію, тобто є результативною.

Висновок. Використання запропонованої методики дає підстави вважати, що у Львівській області програма збільшення грошових виплат, започаткована урядом у квітні 2005 року, мала загалом позитивний результат. Додаткове зростання народжуваності в області, яке можна трактувати як результат цієї програми, становить приблизно 2,74 % на рік.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Для ефективного впровадження методики оцінки результативності програм стимулювання народжуваності доцільно провести аналогічні дослідження за запропонованим підходом у інших областях України. Предметом подальших розвідок має стати розробка відповідного комп'ютерного інструментарію зі зручним інтерфейсом та інструкції для користувачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котляр А. 50 мільйонів україно-китайців, або Про особливості демографічного популізму українських політиків [Текст] / А. Котляр // Дзеркало тижня. – № 51(779). – 26 грудня – 14 січня 2010.
2. Нинішнє століття стане століттям конкуренції за робочу силу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=714564&save=1>.
3. Українці будуть жити довше, якщо їм в голову не вбивать негатив [Електронний ресурс] // Житомир.info. – 9 декабря 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zhitomir.info/all_comments_50902.html.

4. Громадян в Україні меншає, чиновників – більшає [Електронний ресурс] // «Радіо Свобода». – 15 грудня 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1904884.html>.
5. Коломієць О. Аналіз результатів політики стимулювання народжуваності в Україні [Електронний ресурс] / О. Коломієць. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/Monitor/desember08/25.htm#_ftn3.
6. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. №2811-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2811-12>.
7. Біла Церква кризь віки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bc-rada.gov.ua/allea.html.
8. Програма підтримки народжуваності у місті Чернігові буде реалізована пізніше [Електронний ресурс] // Український просвітницький інститут. – Режим доступу : <http://upi.org.ua/news/2009-2>.
9. Мінсім'ї: У 2009 році в Україні очікується 520-530 тисяч новонароджених. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=243231116.
10. База даних Головного управління статистики у Львівській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stat.lviv.ua/ukr/bank/bank_db.php?ind_page=database.
11. Дані про кількість народжених у 2009 році (останній стовпчик діаграми) взято з інформації Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=243231116.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2010 р.